

نماز

از منظر امام رضا (علیه السلام)

تأثیرات مهم تکوینی، تشریعی و تبلیغی نماز

دارد (گنجینه معارف، ۵: ۲۱۵۷) که حاکی از اسرار گران سنجی است که در این واجب الهی نهفته است.

یادآوری می شود تشریع نماز در ادیان قبل از اسلام نیز بوده اما بدیهی است که کیفیت نماز در آن ها تفاوت داشته است.

نکته زیاتر این است که در سورة مبارکه اسرا به تسبیح و پاک دانستن خدا از هر عیب و نقیصه در عالم تکوین اشاره می شود. **تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ خَلِیماً عَفُوراً (الاسراء/ ۴۴)** آسمان های هفت گانه و زمین و کسانی که در آن ها هستند همه تسبیح او می گویند و هر موجودی تسبیح و حمد او می گوید؛ ولی شما تسبیح آن ها را نمی فهمید؛ او بردبار و آمرزنده است.

اشاره

در این مقاله تأثیرات تکوینی، تشریعی و تبلیغی نماز از دیدگاه امام هشتم علیه السلام مورد بررسی قرار می گیرد.

مقدمه

در این مقاله آثار نماز را در زیبایی چهره، امور دنیوی، افزایش هوش و حافظه و بهداشت جسمی و روانی مورد پژوهش قرار داده ایم. سپس تأثیرات نماز را در نظام و مقررات اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و اخلاقی را بیان کرده ایم. همچنین به تأثیرات تبلیغی نماز در فرد و جامعه و کاهش جرایم و افزایش نشاط اجتماعی پرداخته ایم.

امام رضا (علیه السلام) در اهمیت نماز می فرماید: نماز چهار هزار باب

گروهی از مفسران معتقدند که این تسبیح و حمد، همان چیزی است که ما آن را «زبان حال» می‌نامیم، حقیقی است و نه مجازی؛ مانند تابلوی بسیار زیبایی که با زبان حال بر ذوق و مهارت نقاش خود گواهی می‌دهد و او را مدح و ثنا می‌گوید. (ناصر مکارم شیرازی: ۲۸۶) از این مطالب درمی‌یابیم که نماز گزاردن انسان که با حمد و تسبیح در عالم تکوین هماهنگ است، گویی برای عالم تکوین نیز آرامش‌بخش است.

تأثیرات تکوینی نماز بر نماز گزاران از منظر امام رضا

● تأثیر نماز در زیبایی چهره

حضرت امام رضا علیه السلام به نقل از پدر و جدّ خویش می‌فرماید که از حضرت علی بن الحسین علیه السلام سؤال شد، چرا اهل تهجد و عبادت در شب، نیکو منظرترین مردمند؟ فرمود: زیرا ایشان با خدای خویش خلوت می‌کنند و حق تعالی نیز با نور خودش ایشان را می‌پوشاند. (علل الشرایع، ۲: ۱۸۶ و ۱۸۸)

● برکت دنیوی و مادی نماز

حضرت درباره فایده دنیوی نماز در ذیل بیان فلسفه وجودی آن می‌فرماید: نماز موجب می‌شود تا نماز گزار فزونی (نعمات) دنیوی خویش را طلب نماید. (همان)

برای حوادث زمینی، مانند بادهای ترس آور و زلزله و نیز برای حوادث آسمانی مانند خسوف، کسوف، نماز آیات واجب گشته و حتی برای طلب باران به اقامه نماز باران تأکید شده است. (کنجینه معارف: ۷۴۳)

آن حضرت علیه السلام خود نماز باران را اقامه کرد، که در تاریخ نقل شده و شگفتی همگان را در پی داشته است.

● نماز باعث تمرکز و آرامش دل‌ها

حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام در ادامه بیان فلسفه وجوب نماز می‌فرماید: **أَنَّ عِلَّةَ الصَّلَاةِ... وَ أَنْ يَكُونَ ذَاكِرًا غَيْرَ نَاسٍ**: نماز باعث می‌شود که فقط متذکر خداوند باشیم و او را فراموش نکنیم.

● نماز و بهداشت جسمی و روانی

در اقامه نماز رعایت بهداشت جسمی توفیقی اجباری است که به‌طور تکوینی بهداشت روانی را هم به‌دنبال دارد.

حضرت در بیان فلسفه غسل و وضو، پاک بودن در برابر پروردگار را گوشزد می‌فرمایند و نیز اینکه آثار خواب و کسالت را از انسان برطرف می‌کند و دل و جان او برای قیام در پیشگاه خدا پاکیزه می‌گردد. (عیون اخبار الرضا علیه السلام، ۲: ۱۷۲ و ۱۷۳) این بهداشت جسمی که با استفاده از نعمت حیات‌بخش آب

حضرت امام رضا علیه السلام درباره فلسفه نماز جماعت می‌فرماید: «نماز جماعت باعث می‌شود مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوا یاری نمایند و از معصیت‌های الهی بازدارند»

همراه است، نشاط روحی نیز به‌وجود می‌آورد. در پایان این بحث، در مورد فایده ورزشی نماز نیز نکته زیر را خاطرنشان می‌سازیم.

حرکات اجباری‌ای که در نمازهای شبانه‌روز صورت می‌گیرد ۱۱۹ مورد است. این حرکات که موجب حرکت سریع‌تر خون و تقویت دیواره‌های ضعیف ساق‌های پا می‌شود از بیماری‌هایی نظیر «دوالی الساقین» جلوگیری می‌کند. (پژوهشی در اعجاز علمی قرآن: ۴۲۶)

برخی نویسندگان، مثل محمد سامی محمد علی نیز، در مورد آثار تمرینی و ورزشی نماز سخن گفته‌اند و تحریک عضلات بدن، نشاط قلب و گردش خون، تقویت عضلات رگ‌ها و تقویت مغز را از آثار آن شمرده‌اند. (همان)

دکتر دیاب و دکتر قرقوز با ذکر آیه ۲، سوره مؤمنون (الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ) خشوع را وسیله‌ای برای رشد قدرت تمرکز حواس در انسان معرفی می‌کند که می‌توان از آن در تمام مراحل زندگی بهره برد. (همان)

تأثیرات مهم تشریعی نماز از منظر رضوی علیه السلام

۱. تأثیر نماز در نظام و مقررات اجتماعی

نماز روح جامعه را توحیدی می‌کند. حضرت امام رضا علیه السلام در بیان علت تشریع نماز می‌فرماید: **أَنَّهَا إِقْرَارٌ بِالرَّبُوبِيَّةِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ خَلْعُ الْأَثْدَادِ**: نماز اقرار به ربوبیت حق و خلع انداد و اصداد از اوست. (علل الشرایع، ۲: ۴۸-۵۱ و ۳۲۲)

مادامی که آحاد جامعه خدای متعال را در روابط و مناسبات اجتماعی خویش حاضر و ناظر در اعمالشان بدانند این نگرش، در تعاملات اجتماعی آنان تأثیر به‌سزایی می‌گذارد و موجب می‌شود تا مقررات و قوانین اجتماعی را براساس نگرش توحیدی وضع نماید و در این صورت اضطراب، التهاب و استرس جامعه به حداقل می‌رسد.

۲. تشریع نماز و رابطه آن با نظام اقتصادی

حضرت رضا علیه السلام شرط نزدیک شدن به خدا در نماز را، پرهیزگاری و تقوا می‌دانند و می‌فرمایند: **الصَّلَاةُ قُرْبَانُ كُلِّ تَقِيٍّ**: نماز وسیله قرب هر پرهیزگار است. (من لایحضره الفقیه، ۱: ۳۱۴) تقوا جنبه‌های مختلفی را شامل می‌شود که یکی از آن‌ها تقوا در اقتصاد است. در قرآن کریم در بسیاری از آیات نماز، در کنار اقامه نماز از اینای زکات نیز سخن به میان آمده است. زیرا

رابطه نماز و روان‌شناسی رابطه‌ای انکارناپذیر است. لذا ضرورت دارد برای کارشناسان مشاوره و روان‌شناسی دوره‌های تخصصی تفسیر نماز گذاشته شود تا با اسرار نماز آشنا شوند و اصول علمی روان‌شناسی را با نماز همراه سازند

مگر می‌شود کسی رابطه خویش را با معبود بهبود بخشد اما از امر خلق خدا غافل باشد!

۵ رابطه نماز با حقوق انسان‌ها

شرط اصلی پذیرش نماز در اندیشه و سیره رضوی، رعایت تقواست. این شرط در هدایت بخشی قرآن نیز مذکور است (ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ) (البقره: ۲) یکی از ابعاد تقوا رعایت حقوق انسان‌هاست. لباس نمازگزار و مکان ادای نماز نباید غصبی باشد. اگر در حال نماز بدهکار به سوی نمازگزار بیاید، او باید بدهی خود را در حال نماز بپردازد.

۵ رابطه نماز با نظام و مقررات اخلاقی

در سخنان گهربار حضرت علی بن موسی الرضا (ع) درباره فلسفه نماز آمده است: وقتی بنده به یاد پروردگار خویش باشد این فایده بر آن مترتب است که از معصیت‌ها منجز گردیده و باعث می‌شود از انواع فساد کناره‌گیری کند. (علل الشرایع، ۲: ۴۸-۵۱، من لایحضره الفقیه: ۱/ ۳۲۲)

نماز، انسان را از صفت حرص و علاقه به دنیا نجات می‌دهد؛ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا * وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا * إِلَّا الْمُصَلِّينَ (المعارج: ۱۹-۲۲)

تأثیرات مهم تبلیغی نماز از منظر رضوی علیه‌السلام

الف) تأثیر تبلیغی نماز در فرد و جامعه

اوقات نماز باعث می‌شود افراد جامعه زندگی خویش را با زمان برگزاری آن تنظیم نمایند. در این اوقات گناه کمتر رخ می‌دهد. صدای اذان که ندای توحید و نماد رسمی مسلمانان است، جامعه را تلطیف می‌نماید. نمازگزاران از حال یکدیگر آگاه می‌شوند و به رفع مشکلات یکدیگر می‌پردازند.

ب) نماز و کاهش جرائم

امام رضا (ع) یکی از حکمت‌های نماز را فراموش نکردن خدا می‌داند. فراموش نکردن خدا باعث می‌شود فرد از گناهان منجز گردد و از انواع فساد کناره‌گیری کند. (گنجینه معارف، ۲: ۸۳۰)

ج) نماز و افزایش نشاط اجتماعی

اساساً طبیعت نماز، نشاط بخشی به جامعه است. نماز، به‌ویژه

جماعت، کینه‌ها، کدورت‌ها و سوءظن‌ها را از میان می‌برد. حضرت امام رضا (ع) درباره فلسفه نماز جماعت می‌فرماید: «نماز جماعت باعث می‌شود مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوا یاری نمایند و از معصیت‌های الهی بازدارند.» (گلبرگ‌های تربیت: ۲۸)

نتیجه‌گیری

با بهره گرفتن از کلام امام هشتم (ع) از این مقاله می‌توان نتیجه گرفت:

۱. نماز در سلامت جسم و روح و روان انسان تأثیر به‌سزایی دارد (مثل بهداشت و سلامت جسم و آرامش روح و دور شدن از اضطراب)؛

۲. نماز قدرت تمرکز انسان را بالا می‌برد و این خود باعث تعادل روحی و قدرت می‌شود؛

۳. نماز در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و فرهنگی جامعه تأثیر مثبت و سازنده دارد؛

۴. نماز جماعت، دل‌های مردم را به هم گره می‌زند و بهره‌وری را در جامعه بالا می‌برد؛

۵. نماز باعث کاهش جرائم اجتماعی می‌گردد؛ زیرا طبیعت آن، چنان است که حیا را در وجود انسان‌ها بارور می‌سازد؛

۶. نماز جماعت، کدورت‌ها و کینه‌ها را می‌زداید و نشاط اجتماعی را بیشتر می‌کند؛

۷. نماز باعث می‌شود تا مؤمنان یکدیگر را به نیکی و تقوا یاری نمایند؛

پیشنهادهای

هشت پیشنهاد به محضر مبارک ارادتمندان امام هشتم تقدیم می‌گردد.

۱. لازم است مرکز معتبری برای تحقیقات علمی جهت نمازشناسی در حوزه طبیعی تأسیس گردد تا کارکرد نماز را در جهان پیشرفته علمی دنیا مورد بررسی و تحقیق قرار دهد.

۲. لازم است در یک مرکز معتبر تحقیقاتی کارکرد نماز در حوزه‌های حقوقی، مدیریت، اقتصاد و فرهنگ با دقت مورد ارزیابی قرار گیرد تا همگان اسرار نماز و تأثیر آن را در زندگی خویش دریابند.

۳. رابطه نماز و روان‌شناسی رابطه‌ای انکارناپذیر است. لذا ضرورت دارد برای کارشناسان مشاوره و روان‌شناسی دوره‌های تخصصی تفسیر نماز گذاشته شود تا با اسرار نماز آشنا شوند و خود اصول علمی روان‌شناسی را با نماز همراه سازند.

۴. برای تبلیغ نماز باید زبان جوانان را شناخت و با زبان آنان نماز را تبلیغ نمود.

۵. آموزش نماز باید از کودکی و با روش‌هایی زیبا صورت گیرد تا ماندنی و مؤثر باشد.

<http://weblog/roshdmag.ir/maaref>

مشروح در